

Кожнае выданне — шэдэўр!

Знаёмства з экспазіцыяй «Радзівілы і кніга»

У межах XI Міжнародных кнігазнаўчых чытанняў «Кніжная культура Беларусі XI — пачатку XX ст.» у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася выстаўка «Радзівілы і кніга», прысвечаная творчым асобам аднаго з найбуйнейшых магнацкіх родаў Еўропы. Выданні, прадстаўленыя ў экспазіцыі, датуюцца XVII — XX стагоддзямі, многія з іх маюцца ў нашай краіне ў адзінкавых экзэмплярах, некаторыя — нядаўна вернуты ў Беларусь пры падтрымцы дзяржавы і прыватных асоб. Шырокай публіцы дэманструюцца ўпершыню.

што складаюць частку нашай культуры. Сёння мы паказваем і помнікі, якія раней ніколі не выстаўляліся. Некаторыя з іх трапілі ў зборы Нацыянальнай бібліятэкі зусім нядаўна. Нешта набытае, нешта атрымана ў падарунак. Тут варта падзякаваць спадарыні Моніцы Банькоўскай са Швейцарыі, якая не так даўно перадала нам шэраг цікавых выданняў.

Так, у наведвальнікаў выстаўкі, што праходзіць у музеі кнігі НББ, ёсць унікальная магчымасць убачыць адзіны на Беларусі экзэмпляр выдання XVIII ст. драматычных твораў Францішкі Уршулі Радзівіл «Камедыі і трагедыі» з гравюрамі Міхала Жукоўскага, зробленымі па эскізах княгіні. Знаўца творчасці Францішкі Уршулі Радзівіл, доктар філалагічных навук Жанна Некрашэвіч-Кароткая падкрэсліла:

— Радзівілы былі носбітамі высокай культуры. Важна было не тое, што яны мелі шмат грошай, але тое, як яны імі распараджаліся. Вядома, што і муж Францішкі Уршулі Міхал Казімір Радзівіл таксама быў звязаны з кнігамі і літаратурай. Ён быў аўтарам «Дыярыуша» і таксама падтрымліваў многія друкаваныя выданні. Быў і мецэнатам. Вядома, што менавіта Францішка Уршуля займалася папаўненнем замкавай бібліятэкі: дзякуючы яе намаганням колькасць тамоў павялічылася, па розных звестках, аж на 25 тысяч асобнікаў.

Адкрыццё друкарняў і бібліятэк, выдавецкая і асветніцкая дзейнасць, стварэнне першага ў Беларусі прафесійнага тэатра. Гэтыя падзеі цесна звязаныя з імёнамі прадстаўнікоў розных пакаленняў старажытнага роду Радзівілаў. Іх бібліятэка ў Нясвіжы была заснавана ў XVII ст. і стала адной з найбуйнейшых кніжніц у краіне. Тут захоўваліся не толькі старадрукі, але і асноўныя рукапісы, архіўныя матэрыялы ўсяго роду. У сярэдзіне XVIII ст. бібліятэка Радзівілаў налічвала 9 тысяч тамоў, а ў 1772 годзе — больш як 20 тысяч. Кнігі антычных аўтараў, гістарычныя і юрыдычныя выданні, рэфармацыйныя творы дзякуючы магнатам былі даступныя для шматлікіх адукаваных людзей таго часу. У кнігах з радзівілаўскага збору шмат маргіналій, экслібрысаў, пячатак, якія сведчаць пра жывы інтарэс да бібліятэкі як да дзяржаўнага кнігасховішча.

Адкрыццё друкарняў і бібліятэк, выдавецкая і асветніцкая дзейнасць, стварэнне першага ў Беларусі прафесійнага тэатра. Гэтыя падзеі цесна звязаныя з імёнамі прадстаўнікоў розных пакаленняў старажытнага роду Радзівілаў. Іх бібліятэка ў Нясвіжы была заснавана ў XVII ст. і стала адной з найбуйнейшых кніжніц у краіне. Тут захоўваліся не толькі старадрукі, але і асноўныя рукапісы, архіўныя матэрыялы ўсяго роду. У сярэдзіне XVIII ст. бібліятэка Радзівілаў налічвала 9 тысяч тамоў, а ў 1772 годзе — больш як 20 тысяч. Кнігі антычных аўтараў, гістарычныя і юрыдычныя выданні, рэфармацыйныя творы дзякуючы магнатам былі даступныя для шматлікіх адукаваных людзей таго часу. У кнігах з радзівілаўскага збору шмат маргіналій, экслібрысаў, пячатак, якія сведчаць пра жывы інтарэс да бібліятэкі як да дзяржаўнага кнігасховішча.

Намеснік дырэктара па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, кандыдат культуралогіі Аляксандр Суша падчас адкрыцця выстаўкі распавёў: — Так сталася, што «буржуі», як называлі Радзівілаў у савецкіх энцыклапедыях, з цягам часу сталі сябрамі старога беларускага вялікакняжскага грамадства, паўнаважымі ўдзельнікамі культурнага працэсу. І сёння ў Нясвіжы, Міры, Мінску кажуць «нашы Радзівілы» ў самым добрым разуменні. Яны спрычыніліся да таго, каб Беларусь стала краем з багатай культурай, падтрымлівалі кнігавыданне. Так, першая друкарня на тэрыторыі Беларусі была заснаваная ў Брэсце пры падтрымцы Радзівілаў. З іншага боку, прадстаўнікі гэтага магнацкага роду здолелі сябе паказаць і як творцы на літаратурнай, навуковай ніве, і многія з прадстаўленых на выстаўцы выданняў — добрае пацвярджэнне таму. Тут безліч каштоўных, багатых па геаграфіі, мовах, жанрах, значэнні твораў, кніжных помнікаў,

Кожнае выданне — шэдэўр!

Заканчэнне. Пачатак на стар. 1.

Антоній Генрык Радзівіл меў выдатны кампазітарскі талент. Пацвярджэнне таму — прадстаўленае на экспазіцыі першае выданне оперы «Фаўст», прэм'ера якой адбылася ў Берліне ў 1835 годзе. Дарэчы, Антоній Радзівіл быў адзіным кампазітарам, з якім знакаміты нямецкі творца Гётэ супрацоўнічаў у якасці лібрэтыста. Заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, прафесар, мастацкі кіраўнік «Беларускай капэлы» Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь Віктар Скорабагатаў зазначаў:

— У Францыі была адна балетная школа, а ў Радзівілаў — дзве. Там вучыліся дзеці прыгонных сялян. Дзяўчаты выходзілі на пенсію ў 25 гадоў, і, канечне, іх нельга было вярнуць у сялянскае асяроддзе, таму былых артыстак выдавалі замуж за шляхціцаў. Радзівілы — вельмі таленавітыя людзі, праявілі сябе ў розных галінах мастацтва. Да прыкладу, Мацей Радзівіл кіраваў нясвіжскім тэатрам. Яго музычныя творы выдаваліся ў Дрэздэне, а на лібрэта М. Радзівіла Ян Давід Голанд напісаў оперу «Агатка, або Прыезд пана». Дарэчы, там ёсць матывы, якія скарыстаў Моцарт у сваім «Вяселлі Фігара». Выдатным кампазітарам быў і Антоній Радзівіл. Пра тое, што ў фондах Нацыянальнай бібліятэкі ёсць тое самае берлінскае выданне «Фаўста» 1835 года, мы даведаліся толькі пасля прэм'еры нашага спектакля ў Оперным тэатры. А для яго падрыхтоўкі даводзілася ездзіць у

Кракаў і Ленінград, каб скапіяваць розныя часткі оперы.

Дарэчы, хутка пабачыць свет кніга Віктара Скорабагатава «Антон Генрык Радзівіл і яго опера «Фаўст»», куды ўвойдуць сапраўды ўнікальныя тэксты, якія раней не выдаваліся па-беларуску. Тут будуць змешчаныя пашыраныя звесткі пра забойства Моцарта, пераклад прадмовы да выдання партытуры і клавіра, якую напісала кіраўніцтва Берлінскай пеўчай акадэміі. А Васіль Сёмуха спецыяльна для гэтай кнігі пераклаў Прывілей караля на выданне

«Фаўста». Мяркуецца, што кніга пабачыць свет у чэрвені.

У ліку ўнікальных выданняў, прадстаўленых на выстаўцы ў Нацыянальнай бібліятэцы, — знакамітая «Прэгрынацыя...» — дзённік падарожжаў Мікалая Крыштофа Радзівіла на лацінскай (1610) і польскай (1604) мовах, а таксама перадрук (1640) знакамітай Радзівілаўскай карты. Дарэчы, арыгінал карты не так даўно быў набыты бібліятэкай пры падтрымцы дзяржавы. Ён не экспануецца з-за надзвычай вялікай каштоўнасці гэтага прадмета. У экспазіцыі таксама

Жанна Некрашэвіч-Кароткая распавядае пра выданні, прысвечаныя роду Радзівілаў.

Віктар Скорабагатаў прадстаўляе сваю новую кнігу «Антон Генрык Радзівіл і яго опера «Фаўст»».

прадстаўлены выданні творчай і эпістальнай спадчыны Марыі Дароты Радзівіл, якая была ініцыятаркай адраджэння Нясвіжскага замка і бібліятэкі ў канцы XIX ст.

Дырэктар Замкавага комплексу «Мір», кандыдат гістарычных навук Вольга Папко распавяла:

— Зараз наш музей займаецца не толькі адраджэннем гісторыі Радзівілаў, уладальнікаў замка. Мы не толькі абіраемся на даследаванні, якія праводзяць нашы калегі, акадэмічныя вучоныя і спецыялісты ў галіне кнігазнаўства, але і самі займаемся выдавецкай дзейнасцю. Літаральна месяц таму мы атрымалі

ліцэнзію і зусім хутка з друку выйдзе першая кніга пад выдавецкай маркай Замкавага комплексу «Мір». Яна будзе прысвечана гісторыі роду Ільінічаў, якія пабудавалі Мірскі замак.

Думаецца, словы Вольгі Іванаўны — сведчанне таго, што справа Радзівілаў — знакамітых апекуноў навукі і мастацтваў — жыве. Музеі, бібліятэкі не толькі набываюць мастацкія творы, працуюць у кірунку вяртання каштоўнасцей на Беларусь, але і ствараюць новыя працы, што стануць выдатнымі памяткамі нашчадкаў пра наш час.

Марына ВЕСЯЛУХА,
фота аўтара